

**KURAATTORIEN KOKEMUKSIA LUOKKATYÖSKENTE-
LYN MERKITYKSESTÄ OPPILAAN HYVINVOINNIN JA
ENNALTAEHKÄISEVÄN TYÖN NÄKÖKULMASTA**

Kivelä Tiia

Opinnäytetyö
Sosiaaliala
Sosionomi AMK

2022

Sosiaaliala
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Tiia Kivelä	Vuosi	2022
Ohjaajat	Matti Virtasalo Susanna Helavirta		
Työn nimi	Kuraattorien kokemuksia luokkatyöskentelyn merkityksestä oppilaan hyvinvoinnin ja ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta		
Sivu- ja liitesivumäärä	36 + 2		

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata kuraattorien kokemuksia yhteisöllisen luokkatyöskentelyn merkityksestä oppilaan hyvinvoinnille, sekä pohtia sen vaikutusta ongelmia ennalta ehkäisevänä työmenetelmänä. Valitsin tämän aiheen, sillä yhteisöllisen oppilashuoltotyön vaikutusten arviointi on jäänyt hyvin vähäiselle huomiolle aikaisemmissa tutkimuksissa koskien yhteisöllistä oppilashuoltoa. Lisäksi koulukuraattorien yksilöasiakasmäärät ovat suuria, jonka vuoksi olisi tärkeä pohtia, voisimmeko vaikuttaa yhteisöllisen oppilashuoltotyön keinoin yksilöasiakasmääriin. Kyseessä on laadullinen opinnäytetyö, joka on toteutettu haastattelemalla kolmea koulukuraattoria Pohjois-Suomen alueelta.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa kerron koulukuraattorin työstä oppilaitoksessa, sekä syvennyn koulun merkitykseen lapsen ja nuoren elämässä hyvinvoinnin näkökulmasta. Opinnäytetyön tutkimustulokset vastaavat kysymyksiin: Millaisia kokemuksia kuraattoreilla on luokkatyöskentelyn vaikutuksista oppilaan hyvinvointiin sekä minkälaisia kokemuksia kuraattoreilla on luokkatyöskentelyn merkityksestä osana ennaltaehkäisevää työtä? Tulosten mukaan yhteisöllisellä luokkatyöskentelyllä on positiivisia vaikutuksia oppilaan psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin, ryhmän toiminnan tukemiseen, kuraattorin työn näkyväksi tekemiseen sekä yhteistyöhön eri toimijoiden välillä. Luokkatyöskentelyjen määrä on kuitenkin suhteellisen vähäistä, eikä työskentelyä pääsääntöisesti arvioida jälkikäteen, jonka vuoksi tutkimustulokset eivät ole yleistettävissä. Tulokset kuitenkin tukevat ajatustani siitä, että kouluympäristössä tällaiset ryhmiin kohdistuvat hyvinvointia tukevat työskentelyt, voisivat olla yksi tehokas ongelmia ennalta ehkäisevä työmenetelmä. Toivonkin, että opinnäytetyöni innoittaa jatkotutkimukseen yhteisöllisen oppilashuoltotyön vaikutuksista ja vaikuttavuudesta yksilön hyvinvointiin ja ongelmien ennaltaehkäisyyn.

Bachelor's Degree in Social Services
Bachelor of Social Services

Author	Tiia Kivelä	Year	2022
Supervisor	Matti Virtasalo Susanna Helavirta		
Subject of thesis	CURATORS' EXPERIENCES OF THE IMPORTANCE OF CLASS WORK FROM THE PERSPECTIVE OF STUDENT WELL-BEING AND PREVENTIVE WORK		
Number of pages	36 + 2		

The purpose of this thesis is to describe curators' experiences of the importance of collaborative classroom work for student well-being, as well as to reflect on its effectiveness as a work method that prevents problems. I chose this topic cause the evaluation of the effects of community-based student care work has received very little attention in previous studies regarding community-based student care. In addition, the number of individual clients of school curators is large, which is why it would be important to consider whether we could influence the number of individual clients through the means of communal student care work. It is a qualitative thesis that has been carried out by interviewing three school curators in the Northern Finland area.

In the theory part of the thesis, I talk about the work of a school curator in an educational institution, and I delve into the importance of school in the life of a child and young person from the perspective of well-being. The research results of the thesis answer the questions: What experiences do curators have of the effects of classroom work on student well-being, and what experiences do curators have of the meaning of classroom work as part of preventive work? According to the results, communal classroom work has positive effects on the student's psychological and social well-being, class spirit, problem prevention and cooperation between different actors. However, the amount of class work is relatively small, and as a rule, the work is not evaluated afterwards, which is why the study results cannot be generalized. However, the results support my idea that in the school environment well-being-supportive work-camps aimed at groups could be an effective work method that prevents problems. I hope that my thesis inspires further research on the effects and effectiveness of community-based student care work on individual well-being and problem prevention.

Key words

School social worker, communal work, school well-being

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	6
3	KURAATTORIN TYÖ OPPILAITOKSESSA	7
3.1	Opiskeluhoolto	7
3.2	Työtä ohjaava lainsäädäntö	7
3.3	Yksilökohtainen oppilashuolto	8
3.4	Yhteisöllinen oppilashuolto	10
3.5	Kuraattorin luokkatyöskentely	11
4	KOULUN MERKITYS LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNILLE	13
4.1	Koulun mahdollisuudet hyvinvoinnin edistäjänä	13
4.2	Lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteet tänä päivänä	15
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	17
5.1	Aineiston keruu ja eettiset valinnat	17
5.2	Aineiston analyysi	19
6	TULOKSET	21
6.1	Tulosten jäsenitys	21
6.2	Oppilaan psyykinen hyvinvointi ja sosiaaliset taidot	21
6.3	Ryhmän toiminnan tukeminen	23
6.4	Kuraattorin työn näkyvyys osana ongelmien ennalta ehkäisyä	25
6.5	Yhteistyö eri toimijoiden välillä	27
7	POHDINTA	29
7.1	Johtopäätökset	29
7.2	Tutkimustulosten eettisyys ja luotettavuus	31
7.3	Jatkotutkimusehdotukset	32
	LÄHTEET	33
	LIITTEET	37

1 JOHDANTO

Terhi Pippuri (2015, 102) pohti koulun sosiaalityön asiakkuuksia käsittelevän tutkimuksensa lopussa sitä, vähentyvätkö koulun sosiaalityön asiakkuudet ja yksilökohtainen työ, kun vuonna 2014 voimaan astuneessa oppilas- ja opiskeluhuoltolaissa työskentelyn painopiste siirrettiin korjaavasta yksilötyöstä ennaltaehkäisevään yhteisölliseen oppilashuoltoon. Tämä merkitsee työskentelyn painopisteen muuttumista koululuokkia ja koko kouluyhteisöä koskevaan hyvinvoinnin edistämiseen. Opinnäytetyön aihetta suunnitellessani aloin itsekkin kiinnostua yhteisöllisen oppilashuollon vaikutuksista ja vaikuttavuudesta, niin oppilashuollon yksilöasiakkaiden määrän, kuin oppilaiden hyvinvoinnin ja ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta. Aihepiirin vähäinen tutkimustieto kuitenkin yllätti, vaikka sosiaalihuoltolaki (1301/2014 2:7 §) ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013 4:25 §) velvoittavat seuraamaan sosiaalihuollon palvelujen ja opiskeluhuollon vaikuttavuutta. Yhteisöllisen oppilashuollon ja erityisesti luokkatyöskentelyn vaikutuksista kuraattorin näkökulmasta ei kuitenkaan löydy tutkittua tietoa, vaikka työskentelyn painopiste siirtyi yhteisölliseen työhön jo yhdeksän vuotta sitten.

Kuraattorin luokkatyöskentelyä on sivuttu monissa opinnäytetöissä osana yhteisöllistä oppilashuoltoa, mutta sen merkitystä ei ole laajemmin tarkasteltu. Yhteisöllisen luokkatyöskentelyn syvempi tarkastelu omana osa-alueenaan on kuitenkin mielestäni tärkeää ja perusteltua, sillä tiedetään, että esimerkiksi tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamisella kouluissa on ollut positiivisia vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja luokan ilmapiiriin (Me-kouluhanke 2021). Avolan ja Pentikäisen (2020) mukaan myös koulun merkitys lasten hyvinvointia ja voimavaroja lisäävänä paikkana on jäänyt tutkimuksissa varsin vähäiselle huomiolle. Sen sijaan tutkimus on kohdistunut pääasiassa mielenterveyttä ja oppimista heikentäviin tekijöihin, sekä näiden ongelmien korjaamiseen. (Avola & Pentikäinen 2020, 30.) Tässä opinnäytetyössä keskitytäänkin luokkatyöskentelyn tarkasteluun opiskelijoiden hyvinvointia edistävänä työmenetelmänä, sen sijaan, että pääpaino olisi pelkästään yksilöiden haasteissa. Tarkastelussa on myös ryhmän vaikutukset yksilön hyvinvointiin, jonka merkitystä ei monestikaan huomioida, vaikka sosiaalisten suhteiden vaikutukset ovat usein ratkaisevassa asemassa, niin hyvinvointia tukevana, kuin pahoinvointia lisäävänäkin tekijänä.

2 TYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata kuraattorien kokemuksia yhteisöllisen luokkatyöskentelyn merkityksestä oppilaan hyvinvoinnille, sekä pohtia sen vaikutusta ongelmia ennalta ehkäisevänä työmenetelmänä. Yhteisöllinen oppilashuolto ja erityisesti luokkatyöskentely kiinnostavat minua aiheena, koska työn vaikutuksista hyvinvointiin ei juurikaan löydy tutkittua tietoa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on laatinut hyviä ohjeita yhteisöllisen oppilashuoltotyön arviointiin (Hietanen-Peltola, Laitinen, Autio & Palmqvist 2018, 34), mutta olemassa oleva tutkimustieto yhteisöllisestä työstä painottuu pitkälti työn toteuttamiseen, eli tapoihin tehdä yhteisöllistä työtä. Vaikutusten arviointi ja työskentelyn toteutumisen seuranta jäävät hyvin vähäiselle huomiolle. Kyseessä on laadullinen opinnäytetyö, joka on toteutettu haastattelemalla kolmea koulukuraattoria Pohjois-Suomen alueelta. Koska tarkoituksena on kuvata kuraattorien omia kokemuksia ja pohtia luokkatyöskentelyn merkitystä, tutkimus on toteutettu yksilohaastatteluina.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

Millaisia kokemuksia kuraattoreilla on luokkatyöskentelyn vaikutuksista oppilaan hyvinvointiin?

Minkälaisia kokemuksia kuraattoreilla on luokkatyöskentelyn merkityksestä osana ennaltaehkäisevää työtä?

Toivon, että opinnäytetyöni lisää ymmärrystä koulukuraattorien tekemän yhteisöllisen luokkatyöskentelyn merkityksestä oppilaille, huoltajille sekä koko kouluyhteisölle. Tutkimustuloksia voidaan myös hyödyntää yhteisöllisen oppilashuollon suunnittelussa. Tutkimustulokset toivottavasti lisäävät myös koulun henkilökunnan tietoisuutta siitä, mihin asioihin luokkatyöskentelyn tyypisille työmenetelmällä voidaan vaikuttaa. Opinnäytetyö toimii mielestäni loistavasti pohjana pidempiaikaiselle tutkimukselle, kun mietitään vaikuttavuuden kysymyksiä ja yhteisöllisen oppilashuollon merkitystä opiskelijan hyvinvoinnin lisäämiseen pitkällä aikavälillä.

3 KURAATTORIN TYÖ OPPILAITOKSESSA

3.1 Opiskeluhoolto

Opiskeluhoolto tarkoittaa opiskelijan oppimisen, sekä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä ylläpitävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. Koulukuraattorin työ on osa opiskeluhoollon palveluita. Muita opiskeluhoollon palveluita ovat psykologipalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. Opiskeluhoolto toteutetaan kouluissa ensisijaisesti yhteisöllisenä oppilashuoltana, joka on osa ennaltaehkäisevää työtä. Opiskelijoilla on kuitenkin myös oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon, joka on opiskelijalle maksutonta. Opiskeluhooltotyö kuuluu jokaiselle oppilaitoksessa työskentelevälle henkilölle, mutta työtehtävät vaihtelevat eri työntekijöiden välillä. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 363–364.)

Opiskeluhoolto kuuluu läheisesti koulun kasvatusta ja opetustehtävään ja siinä on tärkeää aina huomioida ensisijaisesti lapsen etu. Opiskeluhoollon tavoitteet ja periaatteet on kuvattu perusopetuksen, nuorten lukiokoulutuksen sekä ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelmassa. Opiskeluhoolto toteutetaan jatkumona esiopetuksesta alkaen toiselle asteelle saakka. Jotta opiskeluhoolto voidaan toteuttaa tarkoituksenmukaisesti, onkin vuorovaikutus ja tiedonsiirto eri kouluasteiden välillä tärkeää. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 364.)

Opiskeluhoollon tavoitteena on edistää ja tukea oppilaiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä tukea oppilaiden ja vanhempien osallisuutta. Työskentelyyn kuuluu myös koko oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön terveellisyyden, turvallisuuden sekä esteettömyyden tukeminen. Kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön tukeminen on myös osa opiskeluhooltoja. Opiskeluhooltotyötä ohjaaviin periaatteisiin kuuluvat luottamuksellinen ja kunnioittava suhtautuminen oppilaisiin ja huoltajiin sekä heidän osallisuutensa tukeminen. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 364.)

3.2 Työtä ohjaava lainsäädäntö

Koulukuraattorin työtä ohjaavat monet eri lait ja säädökset. Yksi keskeisimmistä työtä ohjaavista laista on uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, joka tuli voimaan 1.8.2014. Tämä laki on koonnut yhteen oppilas- ja opiskeluhooltoja koskevat

säännökset, jotka ovat aikaisemmin olleet hajallaan osana perusopetuslakia, lu-kiolakia ja ammatillista koulutusta koskevaa lakia. Lakiin on myös lisätty kouluku-raattori- ja psykologipalvelujen lakisääteistämistä osaksi toisen asteen koulu-tusta. Uuden lain tarkoituksena on ollut yhtenäistää aikaisemmin hajallaan ollut lainsäädäntö, lisätä opiskeluhoillon suunnitelmallisuutta sekä edistää monia-laista yhteistyötä. (Mahkonen 2015, 51.)

Kuraattori toimii kouluissa sosiaalialan asiantuntijana, joten kuraattorin tulee työs-sään noudattaa myös sosiaalihuoltolain periaatteita. Sosiaalihuoltolain tarkoituk-sena on edistää ja ylläpitää hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta, sekä vähen-tää eriarvoisuutta ja tukea osallisuutta. Sosiaalihuoltolaki turvaa kaikille tasaver-taisesti tarpeenmukaiset, laadukkaat ja riittävät sosiaalipalvelut, sekä muut hy-vinvointia tukevat toimenpiteet ja palvelut. Asiakaskeskeisyyden edistäminen sekä asiakkaan oikeus hyvään palveluun turvataan sosiaalihuoltolailla. (Sosiaa-lihuoltolaki 1301/2014 1:1 §.) Lastensuojelulain tarkoituksena on edistää ja tur-vata lapsen kasvua ja kehitystä, sekä tukea vanhemmuutta. Lastensuojelulain mukaan sosiaalihuillon työntekijöillä on velvollisuus toimia lapsen edun mukai-sesti. Koulussa järjestettävät kuraattoripalvelut ovat osa ehkäisevää lastensuoje-lua. (Lastensuojelulaki 417/2007 1:3 §.)

Lisäksi kuraattorin työtä ovat ohjaamassa laki sosiaalihuillon ammattihenkilöistä, jossa määritellään koulukuraattorin ammatilliset kelpoisuusvaatimukset. Kuraat-torina voi toimia henkilö, jolla on sosiaalialalle suuntaava sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto. Lisäksi jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on ol-tava vastaavan kuraattorin palveluja, jolla on sosiaalityöntekijän kelpoisuus. La-kiin sosiaalihuillon asiakasasiakirjoista on kirjattu koulun ja oppilaitoksen sosiaa-lityön asiakastietojen dokumentointivelvoite. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 365, 375.)

3.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Kuraattorin työ oppilaitoksessa kuuluu osaksi kunnan järjestämää ehkäisevää lastensuojelua. Kuraattorityöhön kuuluu opiskelun ja koulunkäynnin tukeminen sekä ohjaustyö sosiaalityön keinoin. Kuraattori voi antaa opiskelijoille yksilöllistä tukea ja ohjausta muun muassa sosiaalisiin suhteisiin, arjen sujumiseen ja opis-kelumotivaatioon liittyvissä kysymyksissä. Koulukuraattori tarkastelee opiskelijan

opiskelu- ja elämäntilannetta kokonaisvaltaisesti, sekä pyrkii vahvistamaan opiskelijan omia voimavaroja. Lisäksi kuraattorityöhön kuuluu palveluohjaus ja monialainen yhteistyö esimerkiksi lastensuojelun, lastenpsykiatrian ja nuorisotoimen kanssa. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 364.)

Kuraattorin asiakkuus voi alkaa opiskelijan omasta tai huoltajan aloitteesta. Myös oppilaitoksen työntekijöillä on velvollisuus olla viipymättä yhteydessä kuraattoriin yhdessä oppilaan kanssa, mikäli he arvioivat opiskelijan tarvitsevan kuraattoripalveluja opiskeluvaikeuksien tai psyykkisten ja sosiaalisten haasteiden vuoksi. Opiskelijan tulee saada keskustella kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä ja kiireellisissä tapauksissa samana päivänä. Yksilökohtaisen oppilashuollon palvelut ovat kuitenkin oppilaalle aina vapaaehtoisia ja oppilaalle on oikeus kieltäytyä ottamasta vastaan kuraattoripalveluita. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 3:15 §.)

Kuraattorin asiakkaaksi ohjautumiseen voivat johtaa oppilaan käyttäytymisestä johtuvat syyt esimerkiksi poissaolot, koulunkäynnin laiminlyönti, uhmakkuus, motivaatio-ongelmat, keskittymisvaikeudet tai väkivaltainen käyttäytyminen. Sosiaaliin suhteisiin liittyen oppilailla voi olla haasteita kaverisuhteissa tai koulussa esiintyy kiusaamista. Kuraattorin asiakkaana voi olla myös oppilas, jolla on perheeseen liittyviä vakavia ongelmia, kuten päihteiden käyttöä, mielenterveysongelmia, perheväkivaltaa tai perherakenteen muutoksia. Yleisimpiä tunne-elämään liittyviä syitä, jonka vuoksi opiskelijat käyvät koulukuraattorilla, ovat ahdistuneisuus, masentuneisuus sekä jännittäminen. Peruskoulussa ja toisella asteella kuraattorityö painottuu hieman eri osa-alueille ja peruskoulun puolella usein myös yhteistyö huoltajien kanssa on tiiviimpää. Toisella asteella opiskelijoiden itsenäistymistä tuetaan ja monesti työskentely huoltajien kanssa jää vähäisemmäksi. Opiskelijoiden koulupolun ja jatko-opintojen turvaamiseksi työskentely nivelvaiheissa, esimerkiksi siirryttäessä peruskoulusta toiselle asteelle, on kuitenkin tärkeää, sillä kuraattori on mukana arvioimassa muun muassa yksilöllisten opetusjärjestelyjen tarvetta. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 367–368.)

Kuraattorin työ on ensisijaisesti asiakkaan kohtaamistyötä. Yksilöllisissä tukikeskusteluissa oppilailla on mahdollisuus tulla kuulluiksi, puhua heille tärkeistä asioista sekä käsitellä tunteitaan yhdessä turvallisen aikuisen kanssa. Kuraattori voi käyttää keskustelun tukena esimerkiksi verkostokarttaa tai tunnekortteja. Työskentelyssä voi myös painottua kuraattorin oma koulutustausta, kuten ratkaisu- ja voimavarakeskeiset työtavat. Tarvittaessa voidaan järjestää yhteisiä tapaamisia lapsen tai nuoren vanhemman kanssa, joihin usein osallistuu luokanvalvoja, erityisopettaja tai muu opiskeluhuollon työntekijä. Oppilaat, jotka tarvitsevat eniten tukea, voivat olla kuraattorin asiakkuudessa vuosia. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 369.)

3.4 Yhteisöllinen oppilashuolto

Koulu on yhteisö, jonka kaikki osat vaikuttavat toisiinsa. Kuten edellä on jo mainittu, oppilashuoltoa tulee toteuttaa ensisijaisesti ongelmia ennalta ehkäisevänä yhteisöllisenä oppilashuoltona. Sillä tarkoitetaan sellaista toimintakulttuuria, jolla koko oppilaitosyhteisö edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä, hyvinvointia, sosiaalisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä koko opiskeluympäristön turvallisuutta, terveellisyyttä ja esteettömyyttä. Yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen kuuluu kaikille opiskeluhoollon toimijoille. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 371.) Seuraavaksi tarkastellaankin teorian kautta syvemmin kuraattorin tekemää yhteisöllistä oppilashuoltotyötä, sekä erityisesti yhteisöllistä luokkatyöskentelyä, jotka ovat tämän opinnäytetyön keskiössä.

Kuraattorin yhteisöllinen työskentely oppilaitoksissa koostuu monesta erilaisesta toiminnasta koko oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi. Kuraattori on mukana muun muassa monialaisessa opiskeluhoolloryhmässä ja tarvittaessa myös muissa työryhmissä. Opiskeluhoolloryhmässä on tarkoitus keskustella koko kouluyhteisön turvallisuudesta ja sitä lisäävistä toimista liittyen esimerkiksi kiusaamisen ennalta ehkäisemiseen tai kriisitilanteisiin. Lisäksi kuraattori on mukana oppilaitoksen ja kodin välisen yhteistyön suunnittelussa yhdessä muun koulun henkilökunnan kanssa. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 371.)

Kuraattorin työhön kuuluu myös läsnäolo koulun arjessa. Välitunneilla mukana oleminen ja osallistuminen koulun yhteisiin tapahtumiin antaa kuraattorille mah-

dollisuuden huomioida lasten ja nuorten vertaissuhteita, sekä tukea niiden muodostumista. Lisäksi kuraattori tukee luokkien ryhmytymistä ja ratkoo erilaisia konfliktitilanteita. Oppilaiden sosiaalisten suhteiden vahvistamiseksi kuraattori voi järjestää mielekästä toimintaa oppituntien ulkopuolelle ja suunnitella esimerkiksi teema- ja hyvinvointipäiviä yhteistyössä muun koulun henkilökunnan kanssa. Tavallisesti kuraattorit ovat myös koonneet pienryhmiä oppilaille, joilla on esimerkiksi sosiaalista arkuutta. Oppilaiden monipuolisten osallistumismahdollisuuksien järjestäminen onkin yksi tärkeä kuraattorin tehtävä. Ennalta ehkäisevä yhteisöllinen oppilashuoltotyö on kuitenkin mahdollista vain siinä tilanteessa, ettei yksilökohtainen, ongelmia korjaava työ vie kaikkea kuraattorin työ aikaa. (Nivala & Ryyänen 2019, 281–282.)

3.5 Kuraattorin luokkatyöskentely

Luokka on merkityksellinen yhteisö, jossa oppilaan vertaissuhteet muokkaavat hänen käsitystään itsestään ja muista. Luokkayhteisö on pitkän ajan vertaisyhteisö ihmisen elämässä, eivätkä siihen sisältyvät ihmissuhteet ole aina pelkästään positiivisia. Siihen sisältyy niin kaverisuhteita kuin myös vihollis- ja hyväksikäyttösuhteita. Lisäksi näissä vertaissuhteissa oppilaat harjoittelevat tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä omaksuvat asenteita ja arvoja. Luokkayhteisöllä voi olla iso merkitys myös oppilaan myöhempään elämään, ja tämän vuoksi olen valinnut nimenomaan luokan tarkastelun kohteeksi, sekä tutkinut voidaanko kuraattorin hyvinvointityötä kohdistaa vaikuttavasti luokkayhteisöön.

Koulukuraattori voi mennä luokkaan pitämään oppitunteja omasta aloitteesta tai opettajan pyynnöstä. Kuraattorin pitämiin tunteihin, jotka koskevat koko luokkaa, ei vaadita erikseen oppilaiden tai huoltajien suostumusta. Tunnit voivat koostua esimerkiksi kiusaamiseen, ihmissuhteisiin, mielenterveyteen tai päihteiden käyttöön liittyvistä teemoista. Työskentelyssä kuraattorilla on usein työparinaan psykologi, terveydenhoitaja, luokanopettaja tai muu oppilaitoksen työntekijä. Luokkatyöskentelyä tehdään yleisimmin tilanteissa, joissa luokassa esiintyy luokan ilmapiiriin tai kiusaamiseen liittyviä haasteita. Tämän lisäksi kuraattori voi pitää myös informatiivisia oppitunteja, joissa käsitellään yleisesti erilaisia hyvinvointiin liittyviä teemoja. Työskennellessään kokonaisen luokan kanssa kuraattorilla on myös mahdollista havainnoida oppilaita ja saada tietoa yksittäisten opiskelijoiden

toiminnasta ja käyttäytymisestä ryhmässä. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 371.)

Kuten jo opinnäytetyön alussa mainitsin, kuraattorin tekemästä luokkatyöskentelystä ei juurikaan löydy tutkimustietoa. Luokkatyöskentelyn tematiikkaa on kuitenkin sivuttu useissa graduissa sekä opinnäytetöissä. Jotta saisin kuraattorin luokkatyöskentelystä yksityiskohtaisempaa taustatietoa, olenkin valinnut lähteeksi myös yhden opinnäytetyön, jossa kuraattorit kertoivat omasta luokkatyöskentelystään. Katja Tallgrenin (2021) toteuttamassa haastattelututkimuksessa koulukuraattorit olivat nostaneet luokkatyöskentelyn yhdeksi tärkeäksi osaksi kuraattorin työtä. Kuraattorit kertoivat käyneensä luokissa yhteisesti läpi muun muassa kiusaamiseen tai tunnetyöskentelyyn liittyviä teemoja. Luokkatyöskentely voi lähteä liikkeelle esimerkiksi siitä, että opettaja pyytää koulukuraattoria työskentelemään luokkansa kanssa. Kuraattori tulee ensin havainnoimaan luokkaa, minkä jälkeen kuraattori keskustelee opettajan kanssa siitä, minkälaisia menetelmiä luokassa voitaisiin ottaa käyttöön. Haastateltavat toivat esille muun muassa tunnetai nallekorttien käytön. Luokkatyöskentelyssä työparin, esimerkiksi opettajan tai psykologin, mukaan saaminen koettiin tärkeäksi. Haastatteluista kuitenkin ilmeni, etteivät kuraattorit itse aina kokeneet luokkatyöskentelyä helpoimmaksi työskentelymuodoksi. Yksi haastateltava nosti esille, ettei olisi yksin uskaltanut työskennellä luokan kanssa, koska koulutusta ryhmän vetämiseen ei ollut. Haastatteluista ilmeni yleisemminkin, että ryhmänohjauksesta saatettiin kokea epävarmuutta, koska siihen koulukuraattorilla ei välttämättä ollut koulutusta. (Tallgren 2021, 2, 30–31.)

4 KOULUN MERKITYS LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNILLE

4.1 Koulun mahdollisuudet hyvinvoinnin edistäjänä

Koulu on lasten ja nuorten elämässä yksi merkittävimmistä tukipilareista suomalaisessa yhteiskunnassa. Koulujärjestelmä parhaimmillaan kerryttää valtavasti hyvinvointia ja sosiaalista pääomaa, sekä tasaa eriarvoisuutta. Se on myös mitä otollisin paikka työskennellä ennalta ehkäisevästi, sillä se tavoittaa kaikki lapset ja nuoret. Ennalta ehkäisevään työhön tulisikin kouluissa kiinnittää erityistä huomiota, sillä syrjäytymisen näkökulmasta kouluikä on riskialtis elämänvaihe. (Wallin 2011, 27.) Myös lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta on välttämätöntä antaa tarvittavat tukitoimet mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (Pihkala 2009, 21). Koulun tarjoamat oppilas- ja opiskeluhuoltopalvelut ovatkin yksi keino kohdentaa varhaista tukea kouluikäisiin ja heidän perheisiinsä, sekä toimia monialaisesti ongelmia ennalta ehkäisten. Erityisesti koulukuraattorin tulee kiinnittää työssään huomiota myös rakenteisiin, sekä ongelmatilanteissa pyrkiä edistämään muutosta. Työskentelyn näkökulma onkin yksilöiden lisäksi koko oppilas-yhteisön ja yhteiskunnan hyvinvoinnin tukemisessa. (Wallin 2011, 87–89.)

Hyvinvointi voidaan määritellä monella eri tavalla ja siihen vaikuttaa mistä näkökulmasta hyvinvointia tarkastellaan. Hyvinvoinnin mittaamisessa voidaan korostaa enemmän ulkoisia olosuhteita tai yksilön omaa kokemusta. Konu (2002) on kehittänyt hyvinvointimallin selkiyttämään kouluhyvinvoinnista käytävää keskustelua. Lisäksi koulun hyvinvointimalli toimii menetelmänä hyvinvoinnin mittaamiseen. Hyvinvointimalli on laadittu Allardin sosiologista hyvinvointimallia mukaillen ja siinä hyvinvoinnin osa-alueet on jaettua neljään osaan, joihin kuuluvat koulun olosuhteet, sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttamisen mahdollisuudet ja terveydentila. (Konu 2002, 44.) Janhunen (2013) on tutkimuksessaan selvittänyt kouluhyvinvoinnin rakentumista oppilaiden näkökulmasta sekä kartoittanut oppilaiden hyvinvointia tukevia ja heikentäviä tekijöitä. Tuloksissa keskeisimmiksi hyvinvoinnin tekijöiksi nousivat lasten ja nuorten perheeltään saama tuki koulunkäyntiin, koulun ja kodin välinen yhteistyö, koulukaverit, opettajan käyttämät kasvatus- ja opetustavat, positiivinen ilmapiiri sekä varhainen tuen saaminen. Kaikilla näillä osa-alueilla keskeistä oli se, että lapsi ja nuori koki tulevansa välitetyksi ja ym-

märretyksi. (Janhunen 2013, 94–98.) Tässä opinnäytetyössä hyvinvointia tarkastellaan pääasiassa psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulmasta, sillä ne ovat niitä hyvinvoinnin osa-alueita, joita koulukuraattori pyrkii työssään tukemaan.

Koulun hyvinvointitehtävästä säädetään niin perusopetuslaissa kuin opiskelu- huoltolaissakin. Oppilaiden psykososiaalista hyvinvointia voidaan tukea kouluissa monin eri keinoin. Esimerkiksi tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen ja tukeminen antaa oppilaille onnistumisen kokemuksia, sekä sitouttaa opintoihin, jolloin poissaolot ja opintojen keskeyttäminen vähenevät. Lisäksi koulutusasteiden lainsäädännössä sekä opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteissa veloitetaan oppilaitoksia laatimaan suunnitelma oppilaiden ja opiskelijoiden suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Niiden ehkäisy ja niihin puuttuminen on tärkeää oppilaiden, opiskelijoiden ja henkilöstön hyvinvoinnin näkökulmasta. Kiusaamisen ja väkivaltatilanteiden ehkäisemiseksi ja niihin puuttumiseksi, tulee oppilaitoksissa olla kaikkien tiedossa olevat toimintaohjeet ja -mallit. (Ahtola 2016, 14–15.)

Suomessa koulu onkin vahvassa roolissa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäjänä. Ahtola kuitenkin kritisoi, että koulujen päätöksenteko ja toiminta on lainmuutoksista huolimatta edelleen kovin lyhytnäköistä. Hyvinvoinnin edistämiseen kouluissa tarvitaan lisää käytännön keinoja, joka pohjautuvat arvojen muutokseen sekä lapsen kehitykseen liittyvän tiedon lisääntymiseen. Aikaisemmin koulun toiminta on ollut kuriin ja järjestykseen perustuva, mutta tämäntyyppinen toimintapa ei ole tavoitteiltaan eikä menetelmiltään enää käyttökelpoinen. (Ahtola 2016, 16–17.) Myös Avolan ja Pentikäisen (2020) mukaan kouluihin tulisi ottaa akateemisten oppiaineiden lisäksi mukaan tunnetaitojen, vuorovaikutustaitojen, sosiaalisia taitojen, läsnäolon, stressinhallinnan ja itsensä johtamisen opettelua jo pienestä pitäen. Vaikka hyvinvointitaitojen ja ihmisenä elämisen taitojen opettaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa koetaan kasvatusalan ammattilaisten keskuudessa tärkeäksi, osa kuitenkin ajattelee, että hyvinvointikasvatus kuuluu kotiin ja koulussa tulisi opetella vain akateemisia taitoja. Käytännössä kuitenkin tiedetään, että hyvinvointi ja oppiminen kulkevat käsi kädessä ja pahoinvoivat nuoret saavat heikompia oppimistuloksia. Tulee myös muistaa, että kaikki lapset eivät

saa kotonaan hyvää pohjaa tunne- ja itsesäätelytaidoille sekä perusturvallisuudelle, eivätkä riittäviä ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitoja. (Avola & Pentikäinen 2020, 16.) Koululla onkin tässä kohtaa tärkeä rooli eriarvoisuuden vähentämisessä.

Vaikka kouluhyvinvointiin ja -viihtyvyyteen on lainsäädännönkin pohjalta täytynyt kiinnittää erityistä huomiota, laajoissa kansainvälisissä vertailluissa suolaiset lapset ovat kertoneet voivansa ja viihtyvänsä koulussa huonosti (Konu 2002, 23). Harisen ja Halmeen (2012) teettämässä tutkimuksessa kuitenkin todetaan, että kouluissa huonoiten viihtyivät ne oppilaan, joiden elämässä oli muitakin ongelmia. Kouluhyvinvointiin ja koulussa viihtymiseen ei näin ollen voida vaikuttaa vain koulusta käsin, vaan kouluviihtyvyyden edistäminen on niin koulun, kodin sekä muiden toimijoiden yhteinen tehtävä. (Harinen & Halme 2012, 65–66.)

4.2 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteet tänä päivänä

Opiskelijoiden hyvinvointia seurataan säännöllisesti. Joka toinen vuosi teetetään muun muassa opiskeluhoitopalvelujen seurantakysely (OPA), jonka tuloksissa kuvataan opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten näkemyksiä opiskelijoiden tämänhetkisestä tuen tarpeesta, sekä mahdollisuudesta saada apua ja tukea oppilaitoksessa tai yhteistyötahoilta. Vuoden 2022 OPA-kyselyn tuloksista ilmenee, että koronaepidemian aikana lisääntyneet hyvinvoinnin haasteet eivät ole opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten näkökulmasta vähentyneet. Tulosten mukaan ongelmien katsottiin päinvastoin edelleen lisääntyneen keväästä 2021 kevääseen 2022. Erityisesti mielenterveysongelmien, poissaolojen ja opiskeluvaikeuksien sekä yksinäisyyden ja arjenhallinnan ongelmien arvioitiin edelleen lisääntyneen. Opiskelijoiden tuen tarpeen koettiin myös lisääntyneen, mutta esimerkiksi kuraattoreista 44 % ja psykologeista ainoastaan 13 % kertoi kyenneensä tarjoamaan intensiivistä tukea oppilaalle hänen sitä tarvitessa. Näyttäisikin siltä, että opiskelijoiden ongelmat tulevat esille opiskeluhoitopalveluissa niin myöhään, etteivät varhaisen tuen työmenetelmät ole enää riittäviä. (Hietanen-Peltola, Jahnuainen, Laitinen & Vaara 2022, 6–7.)

Myös vuoden 2021 kouluterveyskyselyn tulokset, jotka kerätään opiskelijoilta itseltään, ovat samansuuntaisia opiskeluhuoltopalvelujen henkilökunnan tekemien havaintojen kanssa. Vaikka kouluterveyskyselyyn vastanneista suuri osa kertoi olevansa tyytyväinen elämäänsä, oli tyytyväisyys kuitenkin vähentynyt vuodesta 2019. Nuorista tytöistä ahdistuneisuutta koki 30 % ja pojista 8 %. Tulokset olivat huonontuneet erityisesti tyttöjen kohdalla aikaisempiin vuosiin verrattuna. Myös yksinäisyyttä kertoi kokevansa vähän yli 20 % 8. ja 9. luokkaa käyvistä tytöistä, sekä lukiolaisista. (THL 2022.)

Opiskelijoiden hyvinvointia seuraavien tutkimusten perusteella voitaisiinkin siis todeta, ettei yksilökohtaisen oppilashuollon tarve ole vähenemässä. Ongelmien kasautuessa tuen tarve on kuitenkin jo niin tiivistä, etteivät opiskeluhuollon työntekijät pysty siihen näillä resursseilla ja käytettävissä olevilla työmenetelmillä vastaamaan. Tämän vuoksi olisikin erityisen tärkeä pohtia, voitaisiinko kouluissa tehdä enemmän vaikuttavaa ennalta ehkäisevää ja oppilaiden hyvinvointia tukevaa työtä, ja pystyttäisiinkö tämän päivän haasteisiin vastaamaan esimerkiksi yhteisöllisen oppilashuoltotyön keinoin.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Aineiston keruu ja eettiset valinnat

Toteutin opinnäytetyön tutkimusaineiston keräämisen haastattelemalla kolmea koulukuraattoria Pohjois-Suomen alueelta. Aloitin opinnäytetyön suunnittelun ja haastateltavien kartoittamisen syksyllä 2021 samaan aikaan, kun suoritin työharjoittelua koulukuraattorin tehtävissä. Pääsinkin kuraattorien esihenkilön pyynnöstä kertomaan tutkimusaiheestani tiimipalaverissa, sekä kartoittamaan vapaaehtoisia haastatteluun. Tutkimuksen eettisyyteen liittyen tulee huomioida, että haastattelut ovat tutkittavalla aina vapaaehtoisia ja haastattelusta on oikeus myös kieltäytyä. Haastateltavalla on oikeus saada tietoa tutkimuksen sisällöstä, henkilötietojen käsittelystä ja tutkimuksen käytännön toteutuksesta kuten siitä, mitä tutkimukseen osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa ja mitä tutkimuksella on tarkoitus saavuttaa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8–9.) Kävinkin tutkimusaiheeni mahdollisimman tarkasti läpi ja perustelin aihevalinnan, jotta mahdollisilla haastatteluun osallistujilla olisi hyvä kokonais käsitys siitä, minkälaiseen tutkimukseen he ovat osallistumassa. Lisäksi olen jättänyt kuraattorien työskentelypaikkakunnan mainitsematta tässä opinnäytetyössä haastateltavien henkilöllisyyden suojaamiseksi.

Annoin myös oman sähköpostiosoitteeni, johon voi ottaa yhteyttä, mikäli haastatteluun osallistuminen kiinnostaa, muttei halua siitä tiimipalaverissa yleisesti kertoa. Kerroin, että haastattelurungon saa etukäteen tutustuttavaksi ja koska kyseessä tiedonkeruu kuraattorien omista kokemuksista, ei kysymyksiin ole oikeita tai väriä vastauksia. Tarkoitukseni oli luoda jo etukäteen rento tunnelma haastattelun kulusta, sekä jättää idea hautumaan, jolloin myös haastatteluun osallistuvilla jäi aikaa pohtia omaa työskentelyään hyvinvoinnin ja ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta.

Haastateltavaksi ilmoittautui kolme koulukuraattoria, jotka työskentelivät joko peruskoulussa tai ammatillisessa oppilaitoksessa. Tutkimuksen aihetta valitessani en ollut rajannut mitään kouluastetta johon tutkimus erityisesti kohdentuu, mutta haastateltavien omasta työskentelytaustasta johtuen tutkimukseni painopiste keskittyy peruskouluun sekä toiseen asteeseen.

Koko tutkimuksen tekoa ohjaa toiminnan eettisyys, joka tarkoittaa vastuullisesti, perustellusti ja hyvin tehtyä tutkimusta. Haastateltavien anonymiteetin varmistaminen on yksi perusasioista, joista sovitaan etukäteen. (Hyvärinen 2017, 32.) Tutkimuksen eettisyys huomioiden lähetin sähköpostitse haastatteluun ilmoittautuneille informointikirjeen (Liite 1), jossa oli vielä tiivistetysti kerrottu tiedot tutkimuksen tavoitteista sekä eettiset kysymykset liittyen haastateltavan anonymiteettisuojaan. Samassa sähköpostiviestissä pyysin ehdottamaan sopivaa haastattelujankohtaa sekä toimitin liitteenä haastattelurungon (Liite 2).

Haastatteluun ilmoittautuneet saivat itse valita, halusivatko käydä haastattelun kasvotusten vai etäyhteydellä. Kahden kuraattorin kanssa kävimme haastattelut kasvotusten ja yhden kanssa Teams-etäyhteydellä. Päädyin tähän ratkaisuun helpottaakseni kuraattorin osallistumista haastatteluun, sekä tehdäkseni haastattelutilanteesta haastateltavalle mahdollisimman miellyttävän. Kasvotusten tehtävät haastattelut toteutettiin kuraattorin omassa työhuoneessa koululla. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja jokainen haastattelu kesti noin tunnin. Nauhoitustalenteista tai litteroidusta materiaalista ei ilmene haastateltavan henkilöllisyyttä ja haastattelumateriaalia säilytin itselläni vain sen aikaa, kuin se oli aineiston analysoinnin kannalta välttämätöntä. Erillistä tutkimuslupaa haastattelujen tekemiseen ei tarvinnut hakea.

Haastattelut ovat osa laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta, jolla pyritään ilmiön kuvaamiseen ja syvälliseen ymmärtämiseen, sekä mielekkään tulkinnan antamiseen. Haastattelu on tiedonkeruumenetelmänä hyvä valinta silloin, kun ilmiöstä on jo jonkin verran tietoa ja siihen liittyviä teemoja voidaan määritellä. Haastattelut voidaan jakaa neljään luokkaan; strukturoidut haastattelut, puolistrukturoidut haastattelut, teemahaastattelut ja avoimet haastattelut. (Kananen 2008, 24, 68, 73.) Tässä opinnäytetyössä olen käyttänyt teemahaastattelua, koska ilmiöstä tiedetään jonkun verran, mutta halusin jättää tilaa haastateltavien omille näkemyksille ja kokemuksille, enkä halunnut tehdä liian tiukkoja rajauksia kysymysten suhteen. Lisäksi opinnäytetyöni teemat, ennaltaehkäisevätyö sekä hyvinvoinnin edistäminen luokkatyöskentelyn kontekstissa, ovat aiheena sellaisia, että niiden syvempää ymmärtämistä tukee haastateltavien mahdollisuus pohtia ja tehdä tulkintoja omien kokemusten kautta.

5.2 Aineiston analyysi

Opinnäytetyön aineisto muodostui kolmesta noin tunnin mittaisesta haastattelunauhoitteesta. Haastatteluista kaksi oli käyty kasvotusten ja yksi Teams-etäyhteydellä. Aloitin aineiston analysoinnin kuuntelemalla nauhoitteet sekä aukikirjoittamalla, eli litteroimalla, ne sanasta sanaan. Aineiston litteroinnin tarkkuus määräytyy tutkimusongelman ja metodisen lähestymistavan perusteella. Tutkimukseni kannalta olennaisinta oli haastateltavien vastausten asiasisällöt, joten haastattelujen yksityiskohtainen litterointi ei ollut tarpeellista. (Ruusuvuori 2010, 424–425.) Tässä tutkimuksessa litteroitua aineistoa tuli yhteensä 17 sivua.

Laadullisessa tutkimuksessa tiedonkeruu- ja analyysivaihe kytkeytyvät toisiinsa, joten jo aineistonkeruumenetelmän valinnan yhteydessä tulee valita myös aineiston analyysimenetelmä. Opinnäytetyön analyysimenetelmäksi valitsin sisällönanalyysin. Sisällönanalyysin tavoitteena on tuottaa sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä, sekä järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Analyysin tekeminen on olennainen osa tutkimusta, jotta tutkittavasta ilmiöstä voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä. (Kananen 2008, 56–57, 94; Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Tässä opinnäytetyössä analysoin aineiston aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Päädyin aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin siitä syystä, että halusin haastateltavilta saadun kokemustiedon olevan tutkielman keskiössä ja sitä kautta mahdollisuuden tarkastella myös niitä näkökulmia, jotka teorialähtöisessä analyysissä voisivat jäädä käsittelemättä.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheet voidaan jakaa aineiston pelkistämiseen, aineiston ryhmittelyyn sekä teoreettisten käsitteiden luomiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123–126.) Aloitin analysoinnin lukemalla aukikirjoitetut haastattelut useaan kertaan, sekä alleviivaamalla sieltä tutkimustehtävääni liittyviä vastauksia ja ilmaisuja. Keskityin alleviivaamaan oppilaiden hyvinvointiin sekä ennaltaehkäisevään työhön liittyviä teemoja, jolloin tutkimukseni kannalta epäolennaiset asiat karsiutuivat pois. Tämän jälkeen tein Word-tiedostoon taulukon, johon kokosin alleviivatusta tekstistä muodostamani pelkistetyt ilmaukset. Pelkistetyt ilmaukset jaottelin värikoodien mukaan ryhmiksi, joista muodostin alaluokkia. Ala-

luokat tiivistin vielä pääluokkiin, joiden yhdistävinä tekijöinä olivat kuraattorin kokemukset luokkatyöskentelyn merkityksestä oppilaan hyvinvoinnin ja ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta. Taulukointi ja värikoodeilla samojen teemojen luokittelu oli itselleni luonteva tapa toteuttaa analyysi. Teemoittelu helpotti mielestäni myös tulosten aukikirjoitusta. Alempana on ote sisällönanalyysitaulukosta (Taulukko 1).

Taulukko 1. Ote sisällönanalyysitaulukosta

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka	Yhdistävä tekijä
Kaveritaitoasiat mietityttävät opettajia	Kaveritaidot Kiusaaminen	Kaveri- ja tunnetaitojen opettelu	Sosiaaliset taidot Psyykinen hyvinvointi	Kuraattorin kokemuksia luokkatyöskentelyn merkityksestä oppilaan hyvinvoinnille
Tukea arempia oppilaita kaveri- ja tunnetaitotunneilla	Riidat kavereiden kanssa			
Tukea impulsiivisia oppilaita kaveri- ja tunnetaitotunneilla	Itsesäätelyn haasteet Tunnetaidot			
Käydään läpi kiusaamista ja siihen puuttumista				
Kavereiden kesken on ristiriitoja	Ryhmässä toimiminen	Ryhmätyöskentely		
Oppilas, joka ei halunnut osallistua tunnetaitotyöskentelyyn rohkaistui osallistumaan muun ryhmän mukana	Ryhmän esimerkki ja tuki			
Ryhmätyöskentelyn yhteydessä oppilaat antoivat vuorotellen toisilleen positiivista palautetta	Positiivinen palaute	Itsetunnon vahvistuminen		

6 TULOKSET

6.1 Tulosten jäsenitys

Seuraavaksi esittelen haastattelujen tulokset siten, että olen jakanut ne neljään eri pääteemaan tulosten läpikäymisen helpottamiseksi. Tutkimuskysymysteni kannalta merkittävien hyvinvointiin ja ennaltaehkäisevään työhön liittyvät teemat olen jakanut oppilaan psyykkiseen hyvinvointiin ja sosiaalisiin taitoihin, ryhmän toiminnan tukemiseen, kuraattorin työn näkyvyyteen osana ongelmien ennalta ehkäisyä sekä yhteistyöhön eri toimijoiden välillä.

Haastateltavat nostivat esille myös luokkatyöskentelyn onnistumisen edellytyksiä, sekä työskentelyyn liittyviä haasteita. Kerron myös tekstissäni näistä teemoista, mutta en ole laittanut niitä erillisen otsikoinnin alle lukukokemuksen selkeyden vuoksi. Työskentelyn onnistumisen edellytykset, sekä erilaisten ongelmatilanteiden tunnistaminen ovat kuitenkin tärkeä osa työskentelyä, sillä vain hyvin onnistunut työskentely voi olla vaikuttavaa. Tämän vuoksi koin myös näiden teemojen jakamisen tärkeäksi. Lisäksi ryhmien ja luokkien kanssa työskentely eroaa yksilötyöstä, joten ryhmätyöskentelyyn liittyvien erityispiirteiden huomioiminen ja tunnistaminen nousivat esille tekemistäni haastatteluista. Tekstissä olen käyttänyt suoria lainauksia kuraattorien haastatteluista, jotka olen merkinnyt kursivoitulla tekstillä.

6.2 Oppilaan psyykinen hyvinvointi ja sosiaaliset taidot

Hyvien sosioemotionaalisten taitojen tiedetään olevan yhteydessä yleiseen hyvinvointiin ja niiden puutteeseen voi liittyä erilaisia psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia, kuten käytöshäiriöitä ja koulunkäynnin haasteita. (Laajasalo 2016, 161.) Tunne-elämän epävakaudesta kärsivät lapset ja nuoret haastavat opettajia keksimään perinteisistä käytännöistä poikkeavia keinoja koululuokkiin rauhallisuuden ja turvallisuuden säilyttämiseksi. Opettajat ovat kokeneet, että ulkopuolisten tahojen näkökulma painottuu liikaa yksittäiseen oppilaaseen eikä oppilaaseen ryhmän jäsenenä. Oppilaiden pedagoginen ryhmittely ja ryhmädynamiikan tietoinen ohjaaminen voivat kuitenkin auttaa yksittäistä oppilasta kasvamaan ryhmän jäseneksi sekä auttaa koko ryhmää kehittymään hyvinvoivaksi. Turvallisuuden

kokemus on lapsen kehityksen, mutta myös oppimisen perusta. (Karppinen & Pihlava 2016, 142.)

Kuraattorit kokivat luokkatyöskentelyn hyväksi menetelmäksi erityisesti oppilaan psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Työskennellessä luokkaryhmän kanssa oli mahdollista tukea oppilaiden yhteenkuuluvuuden tunnetta, luoda turvallista ja avointa ilmapiiriä, sekä käsitellä vaikeitakin asioita.

Haastateltava 2: Osana ryhmää oppilaan on helpompi miettiä hänelle kipe-riä kysymyksiä, jos vaikka luokkatyöskentelyyn on valmistauduttu niin, että oppilaat on saanu esittää kysymyksiä nimettömänä tunnin pitäjälle.

Haastateltava 3: Kyllä mie nään, että se on äärimmäisen tärkeää etenkin siitä näkövinkkelistä, kun mulla käy tosi paljon nuoria, jotka kärsii sosiaalisesta ahdistuksesta. Eli on paljon nuoria, joiden on vaikea mennä vaikka ruokalaan syömään, koska siellä on liikaa ihmisiä. Tai tulla kouluun, koska täällä on toisia ihmisiä. Jotenkin pitäis saada rakennettua se yhteisöllisyys ja ryhmä turvallisemmaksi.

Yksi kuraattoreista kertoi, että oli työskennellyt haastavamman luokkaryhmän kanssa ja eräs oppilaista ei ollut halunnut osallistua tunnetaitotyöskentelyyn. Kuraattori kertoi jo arvanneensa, ettei oppilas haluaisi osallistua ja että kyseessä oli hänelle tuttu oppilas. Työskentelyn edetessä oppilas oli kuitenkin halunnut osallistua tehtävään, jossa muut ryhmäläiset antoivat jokaiselle oppilaalle vuorollaan positiivista palautetta. Mitään negatiivista ei saanut sanoa. Oppilas osallistui tehtävän jälkeen myös muihin ryhmätyöskentelyn osioihin. Avola ja Pentikäinen (2020) pitävätkin tunnetaitojen harjoittelua kouluissa merkittävänä, sillä omien tunnekokemuksien tunnistaminen, sekä kyky tunnesäätelyyn ennaltaehkäisee monia ongelmia, kuten masennusta, syömishäiriötä ja itsetuhoisuutta (Avola & Pentikäinen 2020,148).

Haastateltava 2: Ajattelin et ainakin hänen kohdallaan, ja monen muunkin kohdalla, niin kyllä ne on merkittäviä ne työskentelyt. Mutta ei se ole helppoa joku tunnettyöskentely kaikille oppilaille, et kyllä se sellasta taitoakin vaatii.

Kaikissa haastatteluissa nousi esille, että luokkatyöskentelyllä on mahdollista tukea niin yksittäisen oppilaan, kuin koko oppilasryhmänkin sosiaalisia taitoja sekä psyykkistä hyvinvointia. Kuraattorit olivat kuitenkin sitä mieltä, että sen arvioiminen, voidaanko luokkatyöskentelyllä ennalta ehkäistä luokan ja yksittäisen oppilaan ongelmia, vaatisi kuitenkin pitkäaikaista seurantaa ja luokkatyöskentelyn intensiivistä tekemistä. Opettajilta ja oppilailta tulisikin pyytää palautetta tunteista paljon nykyistä enemmän. Haastatteluista kävi ilmi, että luokkatyöskentelystä saatu palaute oli pääasiassa positiivista niin opettajien, kuin oppilaiden suunnalta. Koska palautetta ei kuitenkaan systemaattisesti kerätty kaikilta oppilailta, eikä nimettömänä, saattoivat negatiiviset tai rakentavat kommentit jäädä kertomatta. Tämä olisi tärkeää työskentelyn kehittämisen kannalta, sekä sen, että työskentelyssä voitaisiin paremmin jatkossa huomioida myös ne oppilaat, joille tunne- tai ryhmätyöskentely voi olla ahdistavaa, jopa pelottavaa.

6.3 Ryhmän toiminnan tukeminen

Haastatteluista kävi ilmi, että kuraattoria pyydetään luokkaan usein miten opettajan aloitteesta pitämään tunteja kaveri- ja tunnetaitoihin liittyen. Tällöin kyseessä on yleensä sellainen tilanne, että luokassa esiintyy kiusaamista tai kavereiden kesken on ristiriitoja. Luokkatyöskentely koettiin esimerkiksi kiusaamistilanteiden selvittämisessä tärkeänä työskentelymuotona, sillä pelkän yksilötyön menetelmin ei välttämättä saada kiusaamista loppumaan. Kiusaaminen ja luokan huono ryhmähenki koskettavat kuitenkin usein miten suurinta osaa, tai jopa kaikkia luokan oppilaita.

Haastateltava 1: Just jos on tällaisia riitoja kavereitten kaa nii sit että jos vaan se yks oppilas käy mun luona niin ei se vie sitä asiaa niin kauheasti eteenpäin, kuin sit se et menee sinne luokkaan ja käydään yhdessä sitä läpi. Ei nyt välttämättä just sitä riitatilannetta, mutta yleisellä tasolla.

Myös koulupsykologeina toimivat Aila Karppinen ja Pirjo Pihlava (2016) jakavat haastateltavan näkemyksen kirjoittamalla artikkelissaan, että ainoastaan yksilöpsykologiset tekijät eivät riitä selittämään lasten käyttäytymistä koululuokissa, vaan lasten toimintatavat muuttuvat riippuen siitä, toimivatko he kahden kesken vai ryhmässä. Ryhmässä kokemukset varhaisista vuorovaikutussuhteista aktivoituvat ja mikäli näissä on ollut haasteita, luokan vuorovaikutusdynamiikka voi

muodostua niin haastavaksi, että aikuisen keinot joutuvat koetukselle sen ohjauksessa. Koulun työntekijöillä ja erityisesti luokanopettajalla sekä luokkakaveilla onkin merkityksellinen rooli lapsen elämässä, sillä haastavastikin käyttäytyvä lapsi voi saada uusia itsesäätelykeinoja, kun hänellä on mahdollisuus olla toistuvasti ja pitkään hyväksyvän, sekä arvostavan vuorovaikutuksen piirissä. (Karppinen & Pihlava 2016, 116–117, 125.) Kuraattorit suosittelivatkin luokkatyöskentelyn kohdentamista erityisesti nivelvaiheisiin, kun uusi ryhmä muodostuu. Se koettiin tehokkaana keinona ehkäistä mahdollisia työrauhaongelmia ja tukemaan hyvän luokkahengen muodostumista. Lisäksi työskentelyn tulisi olla säännöllistä sekä ympäri vuoden toistuvaa.

Haastateltava 2: Mie aattelen et tää olis nimenomaan tällaisessa ennaltaehkäisevässä mielessä erittäin tärkeää. Sillon ku se ryhmä muodostuu, niin siihen kannattaa ehdottomasti tehdä tämmöstä luokkakokoaista työskentelyä pitkin matkaa ryhmähengen muodostamiseksi, ettei pääse muodostumaan kiusaamiskuviota tai muuta. Sillon ku siellä on jo vaikeita sosiaalisten suhteiden ongelmia, niin ne on sitten aina vaikeampi ratkoa ja pois hoitaa, kuin että ennaltaehkäisten luoda hyvää opiskeluympäristöä, sosiaalisten suhteiden verkostoa, siinä luokassa.

Opettajat kuitenkin usein toivoivat luokkatyöskentelyn aloittamista niissä tilanteissa, kun luokassa esiintyi jo haasteita. Yksi haastateltava kuitenkin nosti esille, ettei luokkatyöskentely ollut enää yksinään tehokas työmenetelmä tällaisissa tilanteissa, sillä kuraattorin tekemä luokkatyöskentely jäi monesti vain muutamaan tuntiin. Kuraattorit olivat saaneet opettajilta palautetta siitä, että tunnit jäivät irralliseksi ja työskentelyn tulisi olla jatkuvampaa. Kuraattorit itse painottivat sitä, että opettajan olisi erityisen tärkeää jatkaa kuraattorin aloittamaa työtä, jotta esimerkiksi luokan työrauhaongelmia saataisiin kitkettyä pois. Lisäksi opettajan kanssa tiivis yhteistyö luokkatyöskentelyä suunniteltaessa nousi tärkeäksi erityisesti haastavien luokkien kohdalla, koska kuraattorin on osattava ottaa huomioon luokan erityistilanteita ja tuntea luokan oppilaita. Yksi haastateltavista kertoi, että on ollut tilanteita, joissa opettaja on itse vetäytynyt pois työskentelystä tietokoneelle, kun kuraattori on ohjannut luokan työskentelyä. Erityisesti haastavampien oppi-

laiden ja luokan kanssa, opettajan tulisi myös itse osallistua työskentelyyn, havainnoida oppilaitaan sekä auttaa kuraattoria ohjaustyössä oppilaille tuttuina henkilönä ja auktoriteettina.

Haastateltava 2: Et se ei voi olla semmonen keino, joka ajatellaan ainoana ratkaisukeinona sitten. Et se ryhmädynamiikka luokassa on sellanen et sillä on iso vetovoima palata siihen entiseen malliin.

Haastateltava 2: Mie painottaisin sellaisia asioita kuin hyvin suunniteltu ja että täytyy olla opettajan kanssa niinkö sellaset perusteelliset keskustelut siitä luokasta, ennen kuin sinne aletaan tekemään toimenpiteitä ja näitä luokkatyöskentelyjä. On sattunut niinkin, että olen huomannut jonkun, joka istuu huppu päässä nurkkaan vetäytyneenä. Hänelle se on ollut selvästi ahdistava tilanne.

6.4 Kuraattorin työn näkyvyys osana ongelmien ennalta ehkäisyä

Kaikki haastateltavat kokivat luokkatyöskentelyn toimivan parhaiten erityisesti ennaltaehkäisevänä työnä. Yksi kuraattoreista oli erään hankkeen johdosta aloittanut tekemään syksyllä joka aamu aamukierroksen halleissa, joissa opiskelijat olivat, ja oli saanut opettajilta jälkikäteen positiivista palautetta näistä kierroksista. Opettajat olivat kokeneet muun muassa opiskelijoiden levottomuuden vähentyneen. Lisäksi kun opiskelijoiden opiskelutilannetta oli tarkasteltu keväällä, kaikki olivat pysyneet aikataulussa opinnoissaan, vaikka puolella oppilaista oli ollut erityisen tuen päätös. Erityisellä tuella tarkoitetaan oppilaan saamaa erityisopetusta sekä muuta tarvitsemaansa tukea tilanteissa, joissa kasvun, kehityksen ja oppimisen tavoitteet eivät toteudu riittävästi muilla tukitoimilla (Perusopetuslaki 628/1998 4:17 §). Tämä oli ollut merkittävä parannus verrattuna aikaisempiin vuosiin. Kuraattorin näkemys oli, että tällaisilla tuloksilla oli merkitystä esimerkiksi nuorten syrjäytymisen ennalta ehkäisyssä. Hänen kokemuksensa mukaan niillä opiskelijoilla, joilla oli jo ennestään haasteellisempi koulutausta, oli tapana jäädä helposti pois opetuksesta, vaikka heidän olisi erityisen tärkeä olla tiiviisti paikan päällä. Kuraattori painotti kuitenkin esimerkissään, että hankkeen aikana he tekivät monenlaista oppilashuollollista työtä, joten sitoutuminen opintoihin oli varmasti monen toimenpiteen summa. Haastateltava kuitenkin koki, että vierailemalla säännöllisesti oppilasryhmien luona ja tekemällä itsensä tutuksi ja helposti

lähestyttäväksi, madallettiin opiskelijoiden kynnystä ottaa yhteyttä koulukuraattoriin. Lisäksi kuraattori pääsi itse havainnoimaan opiskelijoita, jolloin hänellä oli mahdollisuus huomata ongelmien syntyminen jo hyvin varhaisessa vaiheessa.

Haastateltava 3: Jos vaikka Ville ei ollut tullut kouluun nii mie laitoin yhdessä opettajan kanssa Villelle ja huoltajalle viestin, että onko kaikki hyvin. Ja näissä oli tämmönen huoli-ilmoitus, niinku sillee positiivinenkin, et me välitetään susta ja meille on tärkeää, että sä tuut tänne.

Haastateltavan kokemus oli, että erityisesti toiselle asteelle siirryttäessä opiskelijoiden ajatellaan olevan jo aikuisuuden kynnyksellä, eikä heidän koulunkäyntinsä seuraamiseen ja yhteistyöhön huoltajien kanssa panosteta samalla tavalla kuin peruskoulussa. Virtasen (2009) mukaan opettajalla voi olla myös pelko kohdata oppilas, aloittaa syventävä keskustelu ja ottaa vastuu oppilaasta. Aikaisemmissa tutkimuksissa lapset ja nuoret ovatkin kertoneet, että heillä ei ole ollut ketään sellaista henkilöä, joka olisi pysähtynyt ja kysynyt kuulumisia. Olisikin tärkeää, että koulun aikuiset uskaltaisivat kohdata nuoren ja hänen ongelmansa. (Virtanen 2009, 238.)

Myöskään yhteisöllinen työ ja erityisesti työskentely luokkien tai oppilasryhmien kanssa, ei näkynyt toisella asteella enää niin isossa roolissa kuin peruskoulun puolella. Lisäksi opiskelu toisella asteella on itsenäisempää, eikä varsinaisen oman luokan kanssa oltu enää niin tiiviisti. Kuraattori kokikin, että toisella asteella yhteisöllisen työn tekemisessä ja työskentelyssä ryhmien kanssa olisi parannettavaa. Hän painotti, että 16–17-vuotiaskin tarvitsee edelleen vahvaa huoltajan, opettajan sekä ryhmän tukea opiskelumotivaation ja kouluun sitoutumisen ylläpitämiseksi. Myös sosiaaliset haasteet näkyivät hänen työssään toisella asteella ja näihin ongelmiin voitaisiin tarttua paljon aikaisemmin työskentelemällä tiiviimmin ryhmien ja luokkien parissa.

Haastateltava 3: Opiskeluhuollossa nää yhteisölliset ongelmat näkyy sillä tavalla, et on paljon yksilöitä, joilla on isoja haasteita olla toisten ihmisten kanssa. Siinä on selkeä työskentelyn suunta mihin kannattas panostaa. Monella voi opinnot keskeytyä et kun se ahdistus kasvaa liian isoksi ja kuinka paljon nuoria ohjataan sit tuonne mielenterveyspalveluihin. Mie näkisin et

laajemmin pitäis tehdä töitä monella saralla, yksilön ja ryhmien kanssa et saatais parempia tuloksia ja nuorilla olis parempi olla täällä.

Kuraattorit kertoivat pitävänsä itse niin sanottuja informatiivisia oppitunteja, joissa käytiin läpi erilaisia teemoja luokkaryhmän kanssa. Tällöin luokassa ei välttämättä esiintynyt mitään erityisiä haasteita, vaan kyse oli nimenomaan ennalta ehkäisevästä työstä ja koko oppilasryhmän tavoittamisesta tärkeiden teemojen äärelle. Esimerkiksi uni, elämänhallinta, talousasiat, palvelutarjonta, mielenhyvinvointi ja mielenterveysongelmat sekä riippuvuus älylaitteista olivat sellaisia teemoja, joita kuraattorit pitivät tärkeinä käydä yhteisesti läpi. Tällä tavoin pystyttiin tukemaan opiskelijoiden kokonaisvaltaista hyvinvointia ja ennalta ehkäisemään erilaisten ongelmien syntymistä.

6.5 Yhteistyö eri toimijoiden välillä

Kaikki haastateltavat kertoivat, että kuraattorin tekemä luokkatyöskentely koettiin pääsääntöisesti positiivisena niin opettajien, kuin huoltajienkin keskuudessa. Kuraattorin luokassa käyminen tuki myös opettajan ja kuraattorin välisen yhteistyön tekemistä. Samalla kuraattori pystyi antamaan opettajalle neuvoja omasta ammatillisesta näkökulmastaan, esimerkiksi milloin oppilaasta nousseeseen huoleen tulee reagoida ja mitä eri ongelmatilanteissa voidaan tehdä. Lisäksi luokkatyöskentelyjä suunniteltiin monesti yhteistyössä koulupsykologin tai terveydenhoitajan kanssa, jolloin oli mahdollista käydä moniammatillista keskustelua oppilasryhmän tilanteesta. Luokkatyöskentelyllä oli näin ollen positiivinen vaikutus myös verkostoitumiseen koulun eri toimijoiden välillä. Tunneilla voi olla mukana myös koulun ulkopuolisia toimijoita.

Haastateltava 3: Mä menin sillon hankkeessakin joka aamu aamukierrokselle halleihin ja kävin vähän haastattelemassa et miten on lähteny aamu käyntiin ja kaikkea sellasta mukavaa rupattelua. Mutta siinäkin on tarkoitus sillä mukavalla rupattelulla. Ja samalla myös haastattelin opettajaa, et miten tää aamu on lähteny käyntiin ja samalla tuli myös tietoa, et jos joku opiskelija ei ollut tullut paikalle. Et mä sain lennosta sen tiedon, et kenen kohdalla voi olla aihetta huoleen ja kenen kohdalla on sitten tärkeä reagoida. Ja se tietenkkin myös madalsi sitä yhteydenottoa minun suuntaan, kun ne nuoret tutustu minuun ja päinvastoin, niin se oli helppo tehdä sitä työtä sitten.

Haastateltava 2: En ole koskaan tehnyt näitä luokkatyöskentelyjä yksin, että aina vähintään luokanopettajan kanssa. Mukana voi olla myös koulupsykologi, terveydenhoitaja ja joskus olen suunnitellut tunnin yhdessä verkostokonsultin kanssa.

Luokkatyöskentelyt koettiin usein myös huoltajien keskuudessa merkitykselliseksi. Eräs kuraattori kertoi, että hän oli aloittanut luokkatyöskentelyn oppilasryhmässä, jossa kaikilla oppilailla oli erityisen tuen tarvetta ja opettajilla oli ollut isoja haasteita yhteistyössä huoltajien kanssa. Huoltajat olivat kokeneet, ettei opettaja osannut ottaa huomioon heidän lastensa erityispiirteitä, eikä saanut luokkaa hallintaansa, vaan luokassa esiintyi levottomuutta. Kuraattori kertoi olleensa aluksi huolissaan siitä, minkälaista palautetta saisi huoltajilta luokkatyöskentelystä, jossa opeteltiin tunne- ja kaveritaitoja. Huoltajat olivat kuitenkin antaneet positiivista palautetta tunteista ja toivoivat tämän tyyppistä toimintaa lisää. Kuraattori kertoi luokkatyöskentelyn monesti myös helpottavan yhteistyön aloittamista huoltajien suuntaan, vaikka heillä saattaisi olla alun perin ennakkoluuloja koulukuraattoria kohtaan.

Haastateltava 1: Huoltajilta tuli sitä, että aivan mahtavaa kun teette tällaista ja pidätte heidätkin kartalla asioista. Et varottiin sellasta syyllistävästä viestintästä, niin huoltajilta tulee hyvää palautetta.

7 POHDINTA

7.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia koulukuraattorien kokemuksia yhteisöllisen luokkatyöskentelyn merkityksestä oppilaan hyvinvoinnille sekä osana ennaltaehkäisevää työtä. Koin opinnäytetyön aiheen olevan ajankohtainen, sillä useat koulut ovat alkaneet keskittyä tiedollisen oppisisällön lisäksi myös opiskelijoiden vahvuuksiin, resilienssiin, tunnetaitoihin ja hyvinvointiin (Avola & Pentikäinen 2020, 31), joita myös yhteisöllisessä oppilashuollossa pyritään tukemaan. Jaottelin hyvinvointiin ja ennaltaehkäisevään työhön liittyvät tutkimustulokset neljään erilaiseen teemaan, jotka liittyivät oppilaiden psyykkisiin ja sosiaalisiin taitoihin, ryhmän toiminnan tukemiseen, kuraattorin työn näkyvyyteen osana ongelmien ennalta ehkäisyä, sekä yhteistyöhön eri toimijoiden välillä. Lisäksi nostin esille haastateltavien kokemuksia luokkatyöskentelyn haasteista, sekä edellytyksistä onnistuneeseen työskentelyyn.

Yhteisöllisen luokkatyöskentelyn koettiin tukevan oppilaan psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia, sillä tunne- ja kaveritaitoja opettamalla voitiin vahvistaa muun muassa oppilaan itsetuntoa, luokan yhteisöllisyyttä sekä käsitellä vaikeita asioita. Kohdistamalla luokkatyöskentelyä erityisesti nivelvaiheisiin ja tilanteisiin, joissa uusi ryhmä muodostuu, pystytään tukemaan koko ryhmän toimintaa sekä hyvien sosiaalisten suhteiden muodostumista. Luokkatyöskentelyn aloittaminen on myös perusteltua esimerkiksi tilanteissa, joissa esiintyy kiusaamista tai muita vaikeita sosiaalisten suhteiden ongelmia, sillä tällaiset ilmiöt koskevat koko luokkaa, jolloin ongelmia ei voida ratkoa pelkän yksilötyön keinoin. Luokkatyöskentelyn käyttämistä korjaavana työmuotona ei kuitenkaan pidetty enää yksinään tehokkaana, vaan rinnalla tulee tehdä monesti myös muita toimenpiteitä, sillä ryhmadynamiikalla on iso vetovoima lähteä palaamaan entiseen malliin. Kaikkien haastateltavien mielestä yhteisöllinen luokkatyöskentely olisikin vaikuttavinta, kun sitä toteutetaan ongelmia ennalta ehkäisevästi ja ympärivuoden toistuvasti. Myös opettajan sitoutuminen työskentelyyn koettiin tärkeänä työn tuloksellisuuden kannalta.

Työskentelemällä tiiviisti luokkien ja ryhmien parissa tehdään myös koulukuraattori tutuksi oppilaille, jolloin madalletaan oppilaan kynnystä ottaa yhteyttä koulukuraattoriin ja helpotetaan yhteistyön aloittamista. Lisäksi työskennellessään luokassa, kuraattori pystyy itse havainnoimaan ryhmän oppilaita ja mahdollisten ongelmien muodostuminen pystytään havaitsemaan jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Informatiivisia oppitunteja pitämällä, esimerkiksi talousasioista ja elämänhallinnasta, pystytään ennalta ehkäisemään erilaisten ongelmien syntymistä ja saamaan suuri joukko oppilaita kerralla keskustelemaan tärkeistä ja ajankohtaisista teemoista. Tunnit suunniteltiin monesti yhteistyössä luokanopettajan, koulupsykologin tai terveydenhoitajan kanssa, joka vahvisti myös heidän välistä yhteistyötä. Samalla pystyttiin käymään moniammatillista keskustelua luokan tilanteesta ja jakamaan erilaisia näkemyksiä siitä, mitä eri ongelmatilanteissa voidaan tehdä. Haastatteluista ilmeni myös, että kuraattorin aloittama luokkatyöskentely otetaan usein miten positiivisesti vastaan niin oppilaiden, opettajien kuin huoltajienkin keskuudessa. Jopa luokassa, jossa oli ollut haasteita huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä, palaute luokkatyöskentelystä oli ollut positiivista. Tämän tyyppiset työskentelymenetelmät voivatkin olla tukemassa myös yhteistyön ja yksilötyön aloittamisen helpottamista. Työskentely ei vaadi erillistä suostumusta huoltajilta tai oppilailta, joten se on hyvin matalan kynnyksen toimintaa, jossa on mahdollisuus päästä käsiksi myös sellaisiin ongelmiin, joihin ei pystytä yksilötyön keinoin tarttumaan esimerkiksi huoltajien yhteistyöhaluttomuuden vuoksi.

Luokkatyöskentely ei kuitenkaan ole työskentelymuotona kaikista helpoin, sillä siinä tulee osata ottaa huomioon ryhmän vaikutukset oppilaan käyttäytymiseen, tietää luokan mahdollisia haasteista, sekä keinoista niiden korjaamiseen. Oppilailla voi tulla myös voimakkaita tunnereaktioita työskentelyn aikana, mikäli heillä on haasteita esimerkiksi työskennellä ryhmässä. Avolan ja Pentikäisen (2020) mukaan vaikeiden tunteiden hyväksyminen ja käsittely on kuitenkin erityisen tärkeä mielenterveystaito, joten niiden opettelu haastavista tilanteista huolimatta on perusteltua (Avola & Pentikäinen 2020, 150). Tämä kuitenkin vaatii ohjaajalta sensitiivisyyttä ja asiantuntemusta erilaisten tunnetilojen kohtaamiseen.

7.2 Tutkimustulosten eettisyys ja luotettavuus

Tämä opinnäytetyö on tehty soveltaen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan asettamia ohjeita. Eettisten periaatteiden mukaisesti tutkijan tulee kunnioittaa tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa sekä itsemääräämisoikeutta, eikä tutkimus saa aiheuttaa haittaa tai riskejä tutkittaville henkilöille. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7.) Opinnäytetyön toteuttamisesta kertovassa osuudessa kävinkin tarkemmin läpi haastateltavien valintavaiheeseen sekä tutkimustyön esittelyyn liittyvät eettiset valinnat. Lisäksi olen pyrkinyt raportoimaan aineiston analyysivaiheen vaihe vaiheelta mahdollisimman tarkasti, sekä välttämään omia tulkintoja. Tutkimuksen etenemisen tarkan raportoinnin tarkoituksena onkin auttaa lukijaa arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta ja todenperäisyyttä. Aineistosta olen pyrkinyt karsimaan tutkimukseni kannalta epäolennaisen tiedon pois, sekä keskittyä raportoimaan vain tutkimuskysymysteni kannalta olennaiset tiedot. Myös kirjallisen osuuden viittaukset on pyritty esittämään mahdollisimman selkeästi ja alkuperäistä lähdettä kunnioittaen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 184.)

Koska tutkimukseen osallistui ainoastaan kolme koulukuraattoria, ei tutkimustuloksia voida siten mielestäni yleistää. Lisäksi tulee muistaa, että kuraattorit tekevät luokkatyöskentelyä suhteellisen vähän, joten haastattelun aihe saattoi olla osalle kuraattoreista myös haastava, eikä omia kokemuksia luokkatyöskentelytilanteista ollut runsaasti. Työskentelyn tavoitteiden toteutumistakaan ei aina jälkikäteen arvioida, eikä työskentelystä kerätä palautetta, jonka vuoksi työn vaikutuksia on mahdotonta arvioida luotettavasti. Haastatteluista nousi kuitenkin esiin sellaisia lasten hyvinvointia tukevia seikkoja, jotka mukailevat myös aikaisempia tutkimustuloksia aiheesta. Aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa on muun muassa nostettu esille, että käyttäytymisen haasteita tulisi kouluissa tarkastella yksilötason sijasta, tai vähintään rinnalla, myös koulu- ja luokkaympäristöön liittyvien tekijöiden näkökulmasta, jotka usein jäävät huomioimatta (Närhi, Paananen, Karhu & Savolainen 2016, 187). Haastateltavien kokemuksia luokkatyöskentelyn vaikutuksista ja vaikuttavuudesta voidaankin pitää hyvin suuntaa antavana tarkemman tutkimuksen pohjaksi ja mielenkiinnon herättämiseksi aiheen äärelle.

7.3 Jatkotutkimusehdotukset

Kaikki haastateltavat kokivat yhteisöllisen työn merkitykselliseksi ja toivoivatkin, että tulevaisuudessa työskentely painottuisi yhä enemmän yhteisölliseen työhön. Haastattelujen, sekä työharjoitteluaikana tekemiäni havaintojen, perusteella yhteisöllinen työ on kuitenkin edelleen varsin jäsentymätöntä. Kouluilla on erilaisia käytäntöjä toteuttaa yhteisöllistä työtä ja yhteisöllisen työn määrä riippuu hyvin pitkältä henkilöstön omasta aktiivisuudesta. Eräs haastateltavista totesikin, että yhteisölliseen työhön ei kiinnitetä tällä hetkellä huomiota. Se on osittain vapaaehtoista toimintaa, jota toteutetaan resurssien niin salliessa. Opettajien ja oppilashuoltohenkilöstön sijaan tulisikin kysyä esimerkiksi koulun rehtoreilta, mitkä ovat syyt siihen, ettei yhteisöllisen työskentelyn erilaisia toimintamalleja saada vakiinnutettua kouluarkeen. Luokkatyöskentelyn suunnittelu on myös aikaa vievää, sillä kuraattorin kaiken muun työn ohella miettiä tuntien sisältö, sekä hankkia tarvittava materiaali. Mitään valmiiksi suunniteltuja oppitunteja esimerkiksi tunneja kaveritaitoihin tai kiusaamiseen liittyen ei ole. Jos tuntien sisältö erilaisten teemojen tai ongelmatilanteiden varalle olisi valmiiksi koottuna erilliseen materiaali-pankkiin, työskentelyn aloittaminen olisi paljon helpompaa.

Jatkossa olisi hyvä myös tutkia opiskelijoiden omia kokemuksia yhteisöllisen työn vaikutuksista heidän arkeensa kouluympäristössä sekä luokassa. Kouluhyvinvoinnin lisäämisellä yhteisöllisen työn keinoin pyritään vähentämään kuraattorien tekemän yksilötyön tarvetta. Jotta tämä tavoite toteutuisi ja sen vaikuttavuudesta yksilöasiakkuuksiin saataisiin tutkittua tietoa, tulisi oppilailta myös kysyä, miten yhteisöllisen työn keinot ovat auttaneet vastaamaan esimerkiksi heidän sosiaaliin tai emotionaalisiin haasteisiin. Mitkä ovat niitä konkreettisia apuja, joita he ovat saaneet käyttöönsä ja onko niillä ollut hyvinvointia lisääviä vaikutuksia. Jotta yhteisöllisen työn voidaan todeta olevan tehokasta tulisi myös kuulla niitä, joita varten työtä tehdään.

LÄHTEET

Ahtola, A. 2016. Koulu hyvinvoinnin rakentajana. Teoksessa A. Ahtola (toim.) Psykkinen hyvinvointi ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 12–21.

Avola, P. & Pentikäinen, V. 2020. Kukoistava kasvatusta. Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja. BEEhappy Publishing Oy.

Gråsten-Salonen, H. & Mehtiö, M. 2017. Koulun sosiaalityö osana opiskeluhoitoa. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen & P. Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy, 362–376.

Harinen, P & Halme, J. 2012. Hyvä, paha koulu. Kouluhyvinvointia hakemassa. Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisuja 56. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, Suomen Unicef. Viitattu 19.7.2022 http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/Hyva_paha_koulu.pdf.

Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J., Laitinen, K. & Vaara, S. 2022. Oppilaiden ja opiskelijoiden kasvavat ongelmat ja koronan heikentämät palvelut edelleen arkea opiskeluhoitopalveluissa - OPA 2022 -seurannan tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 32/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Viitattu 2.8.2022 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144575/URN_ISBN_978-952-343-898-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K., Autio, E. & Palmqvist, R. 2018. Yhteisestä työstä hyvinvointia – opiskeluhoitoryhmä perusopetuksessa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisuja. Viitattu 6.10.2022 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136782/Ohjaus%202018_009_verkko_20180117.pdf?sequence=4&isAllowed=y.

Hyvärinen, M. 2017. Haastattelun maailma. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvaara (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 11–45.

Janhunen, K. 2013. Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Itä-Suomen yliopisto. Viitattu

19.7.2022 https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/11943/urn_isbn_978-952-61-1021-9.pdf.

Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karppinen, A. & Pihlava, P. 2016. Turvallinen vuorovaikutus kasvun ja oppimisen perustana. Teoksessa A. Ahtola (toim.) Psykykinen hyvinvointi ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 115–146.

Konu, A. 2002. Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 19.7.2022 <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67186/951-44-5445-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Laajasalo, T. 2016. Hiljennä häirikkö hyvällä – tutkittua tietoa käytösongelmien ehkäisystä. Teoksessa A. Ahtola (toim.) Psykykinen hyvinvointi ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 147–162.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Mahkonen, S. 2015. Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä. Helsinki: Edita.

Me-kouluhanke. 2021. Tunne- ja vuorovaikutustunnit. Helsingin kaupungin ala-asteella pidettyjen tuntien vaikutusten arviointi. Helsingin kaupunki. Viitattu 21.11.2021 <https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KasKo/hankkeet/Tunne-%20ja%20vuorovaikutustaitotuntien%20vaikutusten%20arviointi.pdf>.

Nivala, E. & Ryyänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamous.

Norvapalo, K. & Thessler, K. 2017. Monitoimijuus koulussa. Yhteisöllinen hyvinvointi ja siirtymien tukeminen. Lapin yliopisto. Viitattu 21.11.2021 https://lacris.ulapland.fi/ws/portalfiles/portal/3329441/Monitoimijuus_koulussa_yhteisollinen_hyvinvointi_ja_siirtymien_tukeminen.pdf.

Närhi, V., Paananen, M., Karhu, A. & Savolainen, H. 2016. Hyvän käyttäytymisen ja tarkkaavuuden tukeminen koulussa. Teoksessa A. Ahtola (toim.) Psykykinen hyvinvointi ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 185–207.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 30.12.2013/1287.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Pihkala, J. 2009. Oppilaan oikeus saada varhaista ja ennalta ehkäisevää tukea ja erityisopetusta vahvistuu. Teoksessa O. Ikonen & A. Krogerus (toim.) Ainutkertainen oppija. Erilaisuuden ymmärtäminen ja kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 20–23.

Pippuri, T. 2015. Koulun sosiaalityön asiakkuudet ja asiakasprosessit. Kvantitatiivinen tutkimus espoolaisista peruskoululaisista kuraattoripalveluissa. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintutkimus. Viitattu 20.11.2021 <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98294/LISURI-1450689529.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 424–431.

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Tallgren, K. 2021. Yhteisöllinen koulukuraattorityö helsinkiläisissä alakouluissa. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. Opinnäytetyö. Viitattu 21.11.2021 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/500887/Tallgren_Katja.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

THL. 2022. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2021. Viitattu 28.8.2022 <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-kouluterveyskysely>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Viitattu 20.11.2021 [file:///C:/Users/35840/Downloads/Ihmiseen%20kohdistuvan%20tutkimuksen%20eettiset%20periaatteet%20ja%20ihmistieteiden%20eettinen%20ennakoarviointi%20Suomessa%20\(TENK%202019\).pdf](file:///C:/Users/35840/Downloads/Ihmiseen%20kohdistuvan%20tutkimuksen%20eettiset%20periaatteet%20ja%20ihmistieteiden%20eettinen%20ennakoarviointi%20Suomessa%20(TENK%202019).pdf)

Virtanen, P. 2009. Jäkisanat: Oppilaistaan huolehtiva koulu. Teoksessa O. Ikonen & A. Krogerus (toim.) Ainutkertainen oppija. Erilaisuuden ymmärtäminen ja kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 236–241.

Wallin, A. 2011. Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosanomama Oy.

LIITTEET

- Liite 1. Informointikirje
- Liite 2. Teemahaastattelurunko

Liite 1. Informointikirje

Hyvä haastatteluun osallistuja

Kiitos ilmoittautumisesta opinnäytetyöni haastattelututkimukseen. Opinnäytetyön aiheena on kuraattorin kokemukset yhteisöllisen luokkatyöskentelyn merkityksestä osana oppilaan hyvinvointia ja ennaltaehkäisevää työtä. Haastattelu toteutetaan teemahaastatteluna ja haastattelu nauhoitetaan. Haastattelun runko on sähköpostin liitteenä, jotta voit tutustua siihen etukäteen.

Haastatteluaineisto on ainoastaan opinnäytetyön tekijän käytössä, ja opinnäytetyön valmistuttua hävitän aineiston asianmukaisesti. Haastateltavan henkilöllisyys ei tule ilmi valmiista opinnäytetyön raportista. Osallistumisesi on merkityksellistä, sillä sen avulla saadaan kokemuseräistä tietoa, jota on mahdollista hyödyntää osana yhteisöllisen oppilashuollon suunnittelua.

Pyydän sinua ilmoittamaan sinulle sopivan haastatteluajankohdan, sekä haluatko toteuttaa haastattelun kasvotusten vai Teams-etäyhteydellä. Haastatteluun kannattaa varata aikaa noin 1 tunti.

Mikäli sinulla on kysyttävää opinnäytetyöstä tai haastattelusta, vastaan mielelläni.

Opinnäytetyöntekijä

Tiia Kivelä

sosionomiopiskelija

Lapin ammattikorkeakoulu

tia.kivela@edu.lapinamk.fi

Liite 2. Teemahaastattelurunko

TAUSTATIEDOT

- Kuinka kauan olet työskennellyt oppilashuollossa?
- Minkälainen koulutustausta sinulla on?
- Millä kouluasteella työskentelet?

YHTEISÖLLINEN OPPILASHUOLTO JA LUOKKATYÖSKENTELEY ARJESSA

- Miten uusi oppilashuoltolaki ja työskentelyn painopisteen siirtyminen yhteisölliseen oppilashuoltotyöhön näkyvät konkreettisesti työssäsi?
- Minkälaisissa tilanteissa olet ehdottanut / opettaja on ehdottanut kuraattorin pitämiä luokkatunteja oppilaille?
- Minkälaisista teemoista olet pitänyt tunteja luokissa?
- Osallistuuko luokkatyöskentelyyn kuraattorin lisäksi joku muu henkilö (esim. opettaja, koulupsykologi)?
- Millaisena työskentelymuotona sinä koet luokkatyöskentelyn?

OPPILAAN HYVINVOINTI JA YHTEISÖLLINEN LUOKKATYÖSKENTELEY

- Mitataanko oppilaiden hyvinvointia kouluissa, jos mitataan niin miten?
- Mikä merkitys yhteisöllisellä luokkatyöskentelyllä on oppilaan hyvinvoinnin näkökulmasta? Voit halutessasi kertoa jonkun esimerkin.
- Arvioidaanko yhteisöllisen luokkatyöskentelyn tavoitteiden toteutumista (esim. palautekysely oppilailta/opettajalta)?
- Oletko saanut jälkikäteen palautetta pitämistäsi tunneista? Jos olet, niin minkälaista?

ENNALTAEHKÄISEVÄTYÖ JA YHTEISÖLLINEN LUOKKATYÖSKENTELEY

- Mikä merkitys yhteisöllisellä luokkatyöskentelyllä on osana ennaltaehkäisevää työtä? Voit halutessasi kertoa jonkun esimerkin.

KEHITTÄMISTARPEET JA TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT

- Pitäisikö yhteisöllistä luokkatyöskentelyä mielestäsi kehittää jotenkin? Jos pitäisi, niin miten?
- Millaisena näet yhteisöllisen oppilashuollon tulevaisuudessa osana kuraattorin työtä? Mitä toivoisit?